

Preliminarno raziskovalno poročilo: Zakaj ne gremo ne EU volitve?

Avtorji:

Bevk Peternej, Anej

Culetto, Urban

Pečar Pahor, Luka

Klinc, Timotej

Avtorji prispevkov

Budin, Luka

Projekt je bil pripravljen v sodelovanju s pisarno Evropskega parlamenta v Sloveniji.

Končno poročilo bo izdelano po obdelavi vseh podatkov.

gajst.

Pred(po)govor:

Scena:

Koledarskega 6.6. 2024, nekje v Trzinu, ura je osem (21.00), le nekaj ur pred volilnim molkom. Inštitut gajst so po pubkvizu s Donkvizotom v bowling centru 300 prišli na izredni pogovor z njihovo psihologinjo Dr. Vejico. Nekateri izmed njih vidneje v manični fazi, drugi malce utrujeni. Le malce. Sicer vsi nasmějani. Kuha se kava, v ozadju sproščujoča glasba.

Dr. Vejica: » In, ste speljali projekt? Nekaj o EU volitvah ane...Kako se počutite?

Žak: »Ma pušili smo... oprostite, izgubili smo pubkviz. Kako lahko nekdo, dejte mi povedat, kako lahko nekdo, ki dva meseca misli samo EU izgubi PUBKVIZ o EU?!«

Anej, malce razburjeno: » Če so bli spet uni, no... pa ti si še pri pub kvizu a? Če morm samo še nekomu povedat, da vreme dejansko vpliva na udeležbo na evropskih volitvah in da je za volilno udeležbo dejansko dobro, če so evropske volitve le malo pred nacionalnimi, se bom... nevem kaj res«. »Drgač, pa ok.« medtem, ko se vidno trese.

Dr. Vejica si pripíše »pomirjevala« in povpraša: »Vreme, praviš? Lahko morda malo bolj podrobno razložiš, kaj ste dejansko počeli? Nič mi ni jasno, kakšen pubkviz, kakšno vreme. Dolgo vas nisem videla...

Timotej, precej navdušeno: »Uf, Dr. Vejica, kje začeti...morda je boljše vprašanje, kaj nismo počeli. Se nasloni malce naprej, v predavateljsko pozicijo in nadaljuje: Celotna ideja našega projekta pred evropskimi volitvami je bilo na inovativen način sodelovati v kampanji za dvig volilne udeležbe na volitvah. To smo počeli v sodelovanju s študenti različnih slovenskih fakultet in smeri na teh fakultetah. Pazi zdaj to. Mi jim nismo govorili, zakaj naj gredo na EU volitve... sklepali smo, da to že vedo... poskušali smo jim razložiti, kateri dejavniki dejansko vplivajo na udeležbo ali neudeležbo ljudi na evropskih volitvah!

Dr. Vejica s precej večjim (sicer zaigranim) zanimanjem, malce nasmejana: »Aha, sepravi neka obratna psihologija pravite... dobro sem vas naučila svojih trikov. Kar prebrisano!

Luka dobesedno pogoltne fletwajt, edino stvar, ki ga še drži pri življenju, in se vključi v debato: »Mislim, iskreno smo si želeli izvedeti, kako študentje različnih strok razmišljajo o politični participaciji, ko pride do EU zadev. Vemo, da je volilna udeležba na EU volitvah v Sloveniji precej nizka in zanimalo nas je, kaj botruje temu fenomenu. Implicitna posledica teh pogovorov pa je potem seveda širjenje zavesti o prihajajočih volitvah.

Dr. Vejica: »Pa a ni volilna udeležba na EU volitvah tko dejansko kar viso...«

Vsi v en glas se oglasijo: »Napačna percepcija! Iva in Elin nadaljujeta: »Glejte, napačna percepcija. Večina nas misli, no vsaj po podatkih ki smo jih zbirali, da je volilna udeležba v Evropi veliko višja, kot dejansko je. Pogovarjali smo se s pravniki, psihologi, biopsihologi, filozofi, mednarodniki, obramboslovci, politologi, marketingaši, informatiki, lej ni da ni... naredili smo 15 delavnic. Več ali manj vsi so bili mnenja, da je veliko bolje kot dejansko je!

Matic jima skoči v besedo: »Ja, dejansko. Sicer imajo pa kar dober občutek glede tega, kateri dejavniki vplivajo na volilno udeležbo in kateri ne. Morate razumeti, da smo pred delavnicami preštudirali veliko sekundarne literature, kjer smo izluščili makro in mikro dejavnike, ki vplivajo ali ne vplivajo na volilno udeležbo. Na delavnicah, ki smo jih tretirali kot majhne fokusne skupine, smo potem preverili, če imajo študenti še kakšne dejavnike, ki jih mi nismo vključili...

Dr. Vejica, malce začudena: »Sliši se super... dobro, zakaj ste potem tukaj? Ponavadi se skupinsko oglasite res samo takrat, ko gre kaj narobe... ko praktično potrebujete skupinsko poročno terapijo«

Urban globoko izdihne in malce potihno: »Bojimo se.... no, khm, ne zares, skrbi nas...«

Elin: »No, dej Urban, povej, kar povej!«

Urban, bolj pogumno: »Skrbi nas, post-projektna depresija... mislm, sej mam tok zadev za delat, pa BSF je zdej, pa podkesti, pa delavnice, pa pedagogi, sam vedno nas mal stisne, ko je nekega intenzivnega obdobja konec«

Iva se obrne proti Maticu: »Ja, no, kdo mi bo zdaj v obraz naglas kričal PINKMAAJK... to bom najbolj pogrešala. Joj, kako so lepo razlagali, da bodo volili zaradi svojih vrednot... i could cry...

Luka, čisto poklapan: »Jap, konec je risanja ringlšpila s Cirilom. Jutri še naslovka Večera v soboto. Joj, kok je blo to jako, no!!!«

Žak, obuja spomine: »Pa v kuhinji od A.R smo jajca razbijali, razumeš. Kako nej zdej to pozabim, kaj šele prebolim??

Dr. Vejica, si pripisuje, (v bistvu s svojo drugo shizofreno polovico igra križce in krožce): »A dobro, dobro, niste jezni, niste žalostni, malo ste poklapani, ker ste se mel tok fajn in zdaj bo konec. *Se malce nagnje naprej in poda Urbanu robček za solze:* To se vam vedno zgodi. Ampak, glejte, delamo na tem. Saj veste kaj sem vam rekla zadnjič... nesmete..«

Nekateri tiho, nekateri mrmrajo: »Nesmemo naše post-projektne depresije zdraviti takoj z novimi projekti. Ja, ja, ja. Saj poskušamo, saj poskušamo. Zdej je poletje, Dr. Vejica, saj si bomo vzeli malo pavze...

Elin, bolj veselo nadaljuje: »EU volitve bodo v nedeljo mimo, potem pa morje, sonce in počitnice...«

Timotej, se vključi, čisto navdušen: »Ja, uf, kok časa bomo imeli za sedmke, ej, pa rejve! Pa uf, mormo tisto glede učnih načrtov končat, ane Urban, Luka.... razmišljam tudi o novi delavnici«

Luka, vzhičeno, manično, krili z rokami: »Modeli, dokončat moramo še tok enih zadevc, jutri sestanek. JUTRI SESTANEK! Anej, ti kličeš Oskarja na Švedsko, Iva, prinesi pinkmajk, Timotej, Urban, Žak, Gal, Elin, a smo pripravljeni!!!«

Vsi se zaderejo na Luko: A LAHKO ŽE ENKRAT NAPOVEŠ SESTANEK PREJ KOT 5 MINUT PREJ!

Vsi nemudoma vstanejo iz kavča, Dr. Vejica popolnoma iz sebe gleda nastop nove manične faze. Poskuša jih pomiriti: »Ne, sedaj je čas za refleksijo. Počasi, gremo počasi, niste mi sploh še do konca povedali, kaj vse ste počeli pri tem projektu. Ostali bodo počakali... prosim vas..!

Vsi že zunaj, Anej se obrne do dr. Vejice: »Hvala ker, nas vedno spravite v pogon... glede projekta, sam sekundo... (seže v nahrbtnik)... Izvolite, tukaj je psevdoznanstveno poročilo o projektu. Vse je not, tudi poredne zadeve, ki nebi smele biti. Urban je kriv. Malo se nam mudi naprej... se vidimo!

Dr. Vejica vzdihne: » Nemoreš jih ukrotiti.

Z nasmeškom v kotu ustnic: Hehe, saj jih nočem. Obratna psihologija vedno uspe. Tako kot, kaj so rekli, zakaj NE gremo na EU volitve. Domiselno. Gajst shii...

začne brati...

ZAKAJ

(NE)

GREMO

NA EU

VOLITVE?

Psevdoznanstveno
raziskovalno
poročilo z opisom
spremnih dejavnosti.
(Delni izzid!)

Uvod v (raziskovalni) problem

Udeležba na volitvah v Evropski parlament v Republiki Sloveniji, od njihove prve izvedbe leta 2004, ni presegla 30%. Počnemo kaj narobe, ali nas evropska politika preprosto ne zanima? Zakaj imajo lahko v Belgiji, Luksemburgu in na Malti tako visoko volilno udeležbo, povprečje v EU pa je komaj okoli 50%. No, vsaj nismo zadnji. Lahko se tolažimo, da so bili leta 2019 za nami tudi Slovaki in Čehi. Ali lahko vplivamo na to, da bo udeležba v prihodnosti višja?

Čakaj, ne tako hitro! Vendarle se trudimo, da bi bila udeležba na evropskih volitvah visoka. Paradoksalno bi lahko celo rekli, da imamo v primerjavi z nacionalnimi volitvami, kjer se k udeležbi aktivno ne spodbuja več kot je to del nagovarjanja volivcev s strani strank, v primeru evropskih volitev institucijo, ki to aktivno počne vsaj nekaj mesecev pred volitvami. Pisarna Evropskega parlamenta (tako glavna pisarna v Bruslju, kot ta v Ljubljani) si z različnimi vsebinskimi, marketinškimi in medijskimi prijemi prizadeva za širitev glasu o pomenu teh volitev. Zakaj nam torej navkljub vsemu vloženemu trudu vsakič znova spodleti preseči prag 30%? Ga bomo presegli letos?

V Inštitutu se dobro zavedamo, da z izvajanjem delavnic po različnih slovenskih fakultetah udeležbe na volitvah ne bomo občutno povišali. Teh kapacitet nimamo. Imamo pa kapacitete, da skupaj s študenti preko delavnic premislimo fenomen udeležbe na evropskih volitvah in jih seznanimo z dejavniki, ki načeloma na volilno udeležbo vplivajo. V kolikor ugotovimo, kateri dejavniki bistveno vplivajo na volilno udeležbo na evropskih volitvah, lahko morda v prihodnosti predlagamo strukturne spremembe.

Vemo, sanjarimo, vendar vseeno. Študentje različnih fakultet in študijskih smeri nam lahko povedo, kaj mislijo, da vpliva na udeležbo na volitvah, mi pa lahko v sklopu delavnice preverimo njihove percepcije demokratične aktivnosti v Sloveniji in drugod po Evropi.

Našega “raziskovalnega projekta”, ki je služil kot vsebinska podlaga za delavnice, smo se lotili na naslednji način. Najprej smo se dodobra seznanili s primarnimi podatki o volilni udeležbi po vseh državah EU. Nato smo proučili dejavnike, ki vplivajo na volilno udeležbo, kjer smo jih ločili na makro dejavnike in mikro dejavnike. Temu je sledila didaktična priprava na delavnice, priprava gradiv in izvedba petnajstih delavnic na fakultetah po Sloveniji. Obiskali smo fakultete v Ljubljani, v Kranju, na Primorskem in v Mariboru. S študenti smo predebatirali naša “dognanja”, se seznanili z njihovimi percepcijami in jih povprašali po dejavnikih, ki bi jih na podlagi stroke, iz katere prihajajo, dodali k našemu seznamu.

V spodnjem poročilu našega projekta smo zbrali različne vidike vseh zgoraj omenjenih korakov. Tem smo dodali tudi “obstranske” dejavnosti: Komunikacijsko akcijo EU je Ringlšpil, PINKMAAAJK, “predčasno ni vedno dobro” videje in “Ne molči, Peter!”, grafiko, ki smo jo pripravili v sodelovanju z ALUO Univerze v Ljubljani.

Uporabi svoj glas video, ki ga je pripravil Evropski parlament. Mi smo ga delili med prvimi in skoraj 20 tisoč ljudi si ga je ogledalo na Instagramu.

Zakaj ne gremo na EU volitve: Makro dejavniki!

Ob pregledu makro dejavnikov, ki vplivajo na udeležbo na EU volitvah – torej dejavnikov, ki so izven domene posameznikovega nadzora – smo poskušali zajeti njihov čim širši spekter, morali pa so obenem izpolnjevati tudi kriterij, da bodo za udeležence delavnic zanimivi in bodo spodbujali razpravo.

VREME

Prvi dejavnik je vreme, za katerega smo s pomočjo članka dveh raziskovalcev z Univerze v Kopenhagnu ugotovili, da ima vpliv na volilno udeležbo.[1] V članku sta raziskovalca analizirala 27 primerljivih študij o vremenu in udeležbi in tudi sama prišla do zaključka, da verjetno dejansko obstaja negativen odnos med dežjem in udeležbo na volitvah. Povprečno se volilna udeležba zmanjša za 0,82 - 0,95 odstotka na centimeter dežja. Pri tem je izredno zanimivo, da je vpliv dežja podobno velik kot vpliv različnih kampanj, ki spodbujajo k udeležbi na volitvah.

Vpliv vremena tudi ni linearen, ampak se volilna udeležba eksponentno niža z ekstremnostjo vremena, saj dviguje »volilne stroške«, ki jih lahko definiramo kot vsa dodatna dejanja, ki jih mora posameznik dodatno opraviti, da bi se lahko udeležil volitev. V primeru hudega deževja posamezniki do volišča ne morejo s kolesom oziroma Vpliv vremena je še posebej pomemben pri volitvah, če prizadene specifičen del volilnega telesa (regija, ljudje brez osebnega avtomobila ipd.). Jasno vreme po drugi strani vpliva na višjo volilno udeležbo in olajša transport, s tem pa naredi celoten volilni proces prijetnejši. Zlasti med mladimi volivci je opazna izrazita občutljivost na vremenske razmere.

(NE)OBVEZNOST UDELEŽBENA VOLITVAH

Ugotavljamo, da obvezna volilna udeležba brez dvoma, ko je udeležba zakonska obveza in je za neudeležbo zagrožena denarna kazen, pomeni tudi visoko volilno udeležbo.

Po nekaterih podatkih bi imela obvezna udeležba – ponovno, ob predpostavki, da se bi se takšen zakon izvajal in bi se sankcioniralo neudeležence – na EU volitve učinek povišanja končne volilne udeležbe za kar 37 odstotnih točk. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so v EU bile volitve obvezne v Belgiji, Luksemburgu, Italiji in Grčiji. Skozi čas se je to spremenilo, saj sta in Italija in Grčija to obveznost opustili, od držav, ki so kasneje postale članice EU, pa je imel obvezno udeležbo le Ciper. Treba je omeniti, da imata Grčija in Ciper sicer zakonsko predpisano obvezno volilno udeležbo, a teh zakonov ne izvajata, torej neudeležba ni sankcionirana.

Zelo zanimiv je primer Italije, ki sicer uradno nikoli ni imela obvezne volilne udeležbe, je pa bila neudeležba označena na osebnih dokumentih, kar je v praksi imelo enake učinke kot če bi bila neudeležba zakonsko preganjana in se je tudi v raznih raziskavah in analizah politične participacije Italija smatrala za državo z obvezno volilno udeležbo. To se je spremenilo leta 1993, ko so s to politiko v Italiji prenehali. Od takrat se je volilna udeležba konstantno zniževala, če gledamo evropske volitve v povprečju za 4 % na vsake evropske volitve, kar kaže na postopno spremembo in adaptacijo na ukinitvev ukrepov.

Ukrepi za neudeležbo so različni, načeloma posameznikom grozijo globe, ki se gibljejo od 80 € pa vse do 300 € , za tiste, ki pa se volitev ne udeležujejo večkrat za poredoma, pa lahko sledi celo odvzem volilne pravice. Zanimivo je, da ima obveznost udeležbe ima dolgoročne posledice tudi po njeni opustitvi. Osebe, ki so zaradi obvezne udeležbe glasovale na več zaporednih volitvah, so običajno s tem pridobile navado oziroma običaj obiskovanja volitev in so to počele tudi po opustitvi obvezne udeležbe.

Osebe v isti državi, ki pa so prvič imele pravico glasovati po takšni opustitvi pa so že kazale znake, da se običaj obiskovanja volitev pri njih ni razvil. Menjava generacij se v takšni državi zgodi v nekje petdesetih letih od opustitve in takrat se tudi izgubijo vse dolgoročne posledice nekdanj obvezne udeležbe na volitvah.

Poseben primer države z visoko udeležbo na volitvah je Malta, ki obvezne udeležbe nima predpisane z zakonom, a ima že tradicionalno visok odstotek volivcev, ki se volitev udeležujejo (tudi na nacionalni ravni). Razlog za to bi lahko našli v zanimivi kompoziciji malteškega parlamenta, ki ima od osamosvojitve naprej dvostrankarsko sestavo (podobno Ameriki in njihovi situaciji z Republikanci ter Demokrati) in STV (single transferable vote) volilnem sistemu. Na nacionalni ravni lahko torej prav zares vsak glas šteje, zato je udeležba tam običajno okoli 90 %, ta običaj obiskovanja volitev pa se potem prenese tudi na evropsko raven, kjer so ti procenti med 70 % in dobrih 80 %.

Udeleženci delavnic so takoj zaznali pomembnost dejavnika obveznosti volitev, saj so ga prepoznali kot razlog za visoko volilno udeležbo običajno takoj, ko smo jim razkrili skoraj 89 % udeležbo na zadnjih EU volitvah v Belgiji. Sklepamo lahko torej, da so študenti seznanjeni z obstojem obvezno predpisanih volitev in na vprašanje, če bi takšno ureditev podprli tudi v Sloveniji, so večinoma odgovorili pritrdilno.

LETO VSTOPA V EU

Leto vstopa v EU vpliva na udeležbo. Vse države iz prve skupine so tiste, ki so v EU vstopile leta 2004 ali kasneje, imajo slabo udeležbo. Opazi se lahko trend, da imajo države ustanoviteljice EU in države, ki so se EU pridružile pred letom 2004 (z izjemo Portugalske, Finske in Nizozemske) višjo udeležbo kot tiste, ki so se pridružile leta 2004.

Volitve v EU parlament so prvič potekale leta 1979. V zvezi s tem je povezan fenomen "first election boost", ki pomeni, da vsake volitve, ki so za države (najprej ustanovne in potem za države, ki so kasneje vstopile v EU) noviteta in potekajo prvič, zrabijo na volišča že samo zaradi tega velik odstotek volivcev, ta pa začne na vsakih naslednjih volitvah padat.

Ta fenomen je bil značilen za vse evropske volitve v 20. stoletju: prve volitve 1979, volitve po južni širitvi EU 1984 (Španija, Portugalska), volitve po severni širitvi EU 1994 (Avstrija, Finska, Švedska), ustavil pa se je po veliki širitvi EU na vzhod in volitvah 2004 (Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Litva, Latvija, Malta, Poljska, Slovenija, Slovaška).

Tukaj je zanimivo omeniti še, da je bila udeležba na posvetovalnem referendumu iz leta 2003 o članstvu Slovenije v EU (istočasno je potekal tudi referendum o vstopu v zvezo NATO) 60, 44 %, prve EU volitve v Sloveniji leta 2004 pa so imele 28, 35 % udeležbo, kar je več kot pol manj v primerjavi z referendumom leto prej. Razlog za to bi lahko iskali v postvolilni utrujenosti (znano kot electoral/voter fatigue).

ŠTEVILO POSLANCEV

Ko pridemo do dejavnika števila poslancev v Evropskem parlamentu, smo ugotovili, da ta ne vpliva odločilno na volilno udeležbo. Število poslancev je prej še eden izmed razlogov, ki na koncu odvrne volivce od udeležbe na volitvah, ko so ti že bolj kot ne odločeni o svoji neudeležbi in bi ga prej lahko uvrstili med dejavnike demokratičnega primankljaja (deficita). Literatura torej ne pritrjuje trditvi, da bi golo dejstvo števila poslancev neposredno vplivalo na odločitev ali se bo posameznik udeležil volitev.

NETO PLAČNICA ALI NETO PREJEMNICA SREDSTEV EU

Ker je 17 držav od 27 je neto prejemnic, med njimi je tudi Slovenija, nas je zanimalo, če bi morda takšen dejavnik lahko vplival na volilno udeležbo. Če je država neto prejemnica, pomeni, da prejme oziroma ima možnost prejeti od Evropske unije več sredstev, kot jih sama vloži v evropski proračun. Ko pogledamo statistiko ovlilne udeležbe, lahko vidimo, da se prebivalci držav plačnic po zadnjih podatkih bolj udeležujejo volitev kot prebivalci držav prejemnic. Zaradi prepletanja vseh dejavnikov težko rečemo, da zgolj status neto plačnice ali prejemnice vpliva na udeležbo, saj že skoraj dve desetletji ni bilo opravljene resne raziskave na to temo.

So pa avtorji še leta 2002 pisali o tem, da je situacija takrat bila obratna – višja udeležba pri prebivalcih držav neto prejemnic. Po podatkih v zadnjih letih lahko danes zatrdimo, da so sedaj prebivalci neto plačnic tisti, ki se v višjem odstotku udeležijo volitev, težko pa bi rekli, da je to neposredna posledica tega dejstva.

POLITIČNI SISTEM

Vpiv političnega sistema države smo si zastavili na precej širok način in potem sekcijsko ugotovili, da je v večinoma relevanten dejavnik pri volilni udeležbi. V analizo smo vključili 5 spremenljivk, in sicer:

Oblika državne ureditve, ki smo jo razdelili na predsedniški, polpredsedniški in parlamentarni sistem. Tekom analize smo prišli do zaključka, da oblika državne ureditve ne vpliva na volilno udeležbo, saj se pri vseh treh volilna udeležba giblje med enakimi odstotki.

Druga spremenljivka je stopnja samouprave oz. koliko je oblast centralizirana. To spremenljivko smo razdelili na 4 kategorije: unitarna, decentralizirana (določena stopnja samouprave, predvsem na administrativni ravni je dodeljena lokalnih oblastem, kot recimo v primeru Italije), tretja kategorija so države, znotraj katerih se nahajajo posebne avtonomne enote (francoski departmaji, danska ozemlja, Aaland na Finskem in čezmorska ozemlja Nizozemske, vendar le ta ozemlja niso formalno del EU) in federacije (Belgija, Nemčija in Avstrija). Ugotavljamo, da je najvišja volilna udeležba v državah s federalno ureditvijo, saj je za take države značilno politično aktivno prebivalstvo (za vprašanje politike in politične ureditve velja visoko zanimanje), hkrati pa zaradi volitev v lokalne oz. deželne parlamente tudi pogosteje odhajajo na volitve.

Tretja spremenljivka je sestava zakonodajnih skupščin oziroma parlamentov držav. Analize so pokazale, da je v državah z dvodomnimi parlamenti volilna udeležba na EU volitvah višja za okoli 7 odstotnih točk.

Pogledali pa smo tudi stopnjo demokratičnosti, ki se računa glede na indeks demokracije (The Economist Democracy Index) in ocenjuje kakovost demokracije v 163 državah z kvantitativnim in primerjalnim pristopom, pri čemer se osredotoča na demokratične pravice in institucije. Indeks je osnovan na šestdesetih indikatorjih, ki so razvrščeni v 5 kategorij: pluralizem in volilni sistem, državljanske svoboščine, delovanje vlade, politična participacija in politična kultura.

Indeks vsako državo razvršča v eno od štirih vrst režimov: popolne demokracije (10.00 - 8.00), pomanjkljive demokracije (7.99 - 6.00), hibridni režimi (5.99 - 4.00) in avtoritarni režimi (> 3.99). Vse evropske države spadajo ali med popolne demokracije ali pomanjkljive, Slovenija pa ima po merjenjih leta 2022 indeks demokracije 7,75, kar jo uvršča v vrh pomanjkljivih demokracij. Za to poročilo je pomembno, da je dokaj neizpodbitno trditi, da čim višji je indeks demokracije, tem večja je volilna udeležba na volitvah v EP, kar je naša analiza tudi potrdila.

Za na konec lahko postrežemo še s podatkom glede korelacije med volilno udeležbo in oblike vladavine države, kar pomeni ureditev države v smislu ali je republika ali monarhija. Ugotovili smo, da je izmed vseh spremenljivk, ki smo jih analizirali, največja razlika ravno v volilni udeležbi. V monarhijah je namreč v povprečju za 16 odstotnih točk višja volilna udeležba kot v republikah. Ta podatek je lahko tudi zgolj posledica dejstva, da je monarhij v EU občutno manj kot pa republik in je tako resnično statistično primerjanje oblik vladavin morda celo nepošteno. Kljub vsemu pa gre za zanimiv podatek.

BDP

Kakršnekoli jasne in enolične povezave med gospodarstvom in politično udeležbo so zapletene, saj je sestava gospodarstva, še posebej v evropskih državah, kjer je državni dohodek večine držav široko diverzificiran. Prvih pet držav z največjo udeležbo na evropskih volitvah leta 2019 so bile Belgija, Luksemburg, Malta, Danska in Nemčija. BDP za analizo stanja gospodarstva v državi ni najboljši pokazatelj, saj pogosto ne odseva realnega ekonomskega stanja državljanov.

Bolj se približamo nekakšnemu makro vzorcu, ko analiziramo splošno stabilnost evropskih gospodarstev. Med najbolj stabilna gospodarstva, v to sodijo raven inflacije, nezaposlenost, trendi gospodarske rasti in recesij itd. sodijo Nemčija, Nizozemska, Švedska, Avstrija in Danska, kjer trendi načeloma kažejo na visoko udeležbo na evropskih volitvah, a spet obstajajo izjeme kot npr. Nizozemska, kjer je udeležba leta 2019 bila 41,93 %, kar je celo pod povprečjem EU.

DAN V TEDNU ALI LETNI ČAS

Evropske volitve običajno potekajo v razponu nekaj dni. Letos potekajo npr. med 6. in 9. junijem, kar je v dnevih med četrtkom in nedeljo. V literaturi najdemo zapisano, da je za višjo udeležbo bolje, če volitve potekajo ob vikendih, kar so pravilno sklepali tudi praktično vsi udeleženci delavnic.

POGOSTOST VOLITEV

Razmerje med tem, kaj potekajo nacionalne in evropske volitve, je pomembno. Literatura nam pove, da je za višji obisk EU volitev dobro, če te potekajo pred nacionalnimi volitvami, saj lahko tako služijo kot nekakšno »lepotno tekmovanje«, kakšen rezultat se lahko pričakuje na, recimo, bližajočih se parlamentarnih volitvah. Če bo situacija obratna, to običajno vodi do slabše udeležbe na EU volitvah. Udeleženci delavnic so običajno sami pravilno logično sklepali, da je najbolje, če EU volitve potekajo nekaj mesecev oziroma tednov pred nacionalnimi volitvami.

Zakaj ne gremo na EU volitve: Mikro dejavniki!

Po Hadjar in Beck (2010) obstajata dve vrsti dejavnikov, ki vplivata na volilno udeležbo na mikro ravni, in sicer motivacijski dejavniki (učinkovitost politike, zanimanje za politiko, zaupanje, zadovoljstvo) ter socio–demografski dejavniki (generacija, spol, izobrazba). Posledično smo v analizo vključili širok nabor dejavnikov, ki imajo posreden ali neposreden vpliv na volilno udeležbo na mikro ravni.

GENERACIJA

Sprva smo analizirali vpliv generacije/kohorte (cohort) na volilno udeležbo. Vpliv kohorte je mogoče razlagati s stališča izkušenj politične socializacije in položaja znotraj življenjskega cikla, torej starosti, kot poseben vidik vpliva. Kohorta je namreč opredeljena kot generacija, za katero so značilne določena stopnja izobrazbe in skupne socializacijske izkušnje, ki oblikuje njihov splošen pogled na svet (Hajdar in Beck, 2010). Ključno je razumeti, kako širši družbeni kontekst vpliva na volilno vedenje celotne generacije in ne kako posamezna starostna skupina voli, saj se starostna sestava bolj ali manj ohranja.

Povojne generacije so odraščale v obdobju obširne obnove, kjer so na prvem mestu bile predvsem materialne dobrine in zagotavljanje dostojnega življenjskega standarda. Današnje generacije zanimajo težave, povezane z globalizacijo, podnebnimi spremembami, mentalnim zdravjem in pravicami LGBTQ+ skupnosti, saj jim je materialna varnost zagotovljena v večji meri, kot je bila njihovim starim staršem (Brug, 2011). Ne volivci so torej posledica spremembe vrednot, ki so se zgodile zaradi spremenjenih družbenih okoliščin. To na koncu vodi v nastanek novih oblik participacije, ki se ne odražajo v zaupanju v strankarskemu sistemu, saj so se mladi oddaljili od tradicionalnih političnih institucij (Hajdar in Beck, 2010).

Tudi učinek starosti ima lahko velik vpliv na volilno udeležbo, saj se večina politične socializacije poteče v obdobju pozne adolescence (Hadjar in Beck 2010).

Matilla (2003) ugotavlja, da mlajše generacije volijo manj kot starejše. Razlog najdemo v dejstvu, da se mladi spopadajo z drugimi težavami, povezanimi z odraščanjem, osamosvajanjem in vstopanjem v svoje odrasle vloge. Zanimanje za politiko se namreč povečuje s starostjo, torej ko imajo ljudje otroke, nepremičnine, plačujejo davke in imajo dolgove, je bolj verjetno, da bodo volili in se ukvarjali s politiko (Russel in drugi, 2002).

IZOBRAZBA

Izobrazba v kontekstu politične participacije vključuje dve razsežnosti: kognitivne sposobnosti posameznika in družbeni status (Hadjar in Beck, 2010). Posamezniki z visoko izobrazbo bolje razumejo politična vprašanja in imajo družbeno–ekonomski položaj za udejstvovanje v javnem življenju. Vendar pa teorija, da izobrazba neposredno določa volilno udeležbo, ni več veljavna, saj se je v zadnjih desetletjih izobrazba povečala, volilna udeležba pa zmanjšala. Nova raziskovanja po relativnem modelu izobrazbe kažejo, da izobrazba vpliva na volilno udeležbo prek socialnega položaja (prav tam). Med izobraževanjem so taki posamezniki socializirani v okolju, ki spodbuja državljansko aktivnost, volilno udeležbo in demokracijo, hkrati se pa udejestvujejo v družbenih krogih, kar spodbuja politično participacijo. Izobrazba tako posredno vpliva na politično participacijo prek socialnih mrež, ne pa neposredno (prav tam).

VOLILNO VEDENJE

V literaturi zasledimo več vrst volilnega vedenja, denimo sociološki in psihološki model ter teorija racionalne izbire (Madubuegwu, C. E. in drugi, 2022). Michiganski model analizira več spremenljivk, ki vplivajo na volilno vedenje, in sicer poistovetenje s stranko opredeli kot eno izmed najpomembnejših dejavnikov (Mahsud in Amin, 2020). Izhaja iz predpostavke, da posamezniki konsistentno volijo isto stranko, ker do nje čutijo določeno mero pripadnosti, zato se ga v literaturi poimenuje tudi tradicionalno volilno vedenje.

Občutek pripadnosti se razvije že v času primarne socializacije in je pridobljen od staršev. Prav občutek pripadnosti, ki ga posamezniki obdržijo še kasneje v življenju, vodi v enostavno mobilizacijo volilnega telesa in posledično večjo volilno udeležbo (prav tam).

Zanimiv pojav je tudi taktično negativno volilno vedenje, ki temelji na tem, da posamezniki odhajajo na volitve zgolj kot odraz njihovega nestrinjanja s trenutno oblast. Njihov glas namenijo nasprotnemu kandidatu, čeprav se z njim morda niti ne strinjajo, vendar se z nasprotnim kandidatom še manj (Počkar, 2009) Obstaja mnogo drugih oblik vedenja, ki pa jih nismo podrobneje analizirali ali predstavili na delavnicah.

SPOL

Prejšnje študije kažejo, da je verjetneje, da ženske v primerjavi z moškimi ne bodo glasovale, vendar pa v nekaterih državah, kot sta Danska in Nizozemska, manj verjetno glasujejo moški (Hadjar in Beck, 2010). Mešani rezultati izkazujejo, da na razlike med spoloma pri glasovanju vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so izobrazba in družbeni status, zato ko se ti dejavniki upoštevajo skupaj s spolom, učinek spola izgine (prav tam).

POLITIČNI INTERES IN ZAUPANJE

Pomanjkanje političnega interesa je že zgodaj prepoznala študija Lazarsfelda in drugih (1948). Politično zanimanje je stopnja, do katere "politika vzbuja radovednost državljanov" (Deth, 1990, v Hadjar in Beck, 2010, str. 526). Številne študije so dokazale, da pomanjkanje interesa za politiko vodi v manjše politično sodelovanje. Zanimanje za politiko se izraža tudi na neformalni ravni, kot so debate s prijatelji in spremljanje medijev, kar povečuje verjetnost udeležbe na volitvah. Zaupanje v politični sistem temelji na oceni delovanja institucij (Hadjar in Beck 2010). Kadar posameznik meni, da te institucije ne izpolnjujejo svojih nalog, izgubi zaupanje in se ne udeleži volitev. Zaupanje je ključno za demokracijo, saj ljudje volijo le, če verjamejo, da sistem upošteva njihovo volilno vedenje (prav tam). Pri volitvah v Evropski parlament 2019 je bilo zaupanje najnižje v državah članicah, kot so Grčija, Združeno kraljestvo in Češka, kar se je tudi preneslo na nizko volilno udeležbo v teh državah (European Commission, 2019).

EVROSKEPTICIZEM

Povezano z zaupanjem v Evropsko Unijo (EU, tudi Unija) in Evropskim parlamentom je porast evroskepticizma. Taggart (1998, str. 366) opredeljuje evroskepticizem kot "gibanje/nazor, ki nasprotuje globlji EU integraciji".

Načeloma lahko razlikujemo med dvema vrstama evroskepticizma, in sicer trdim, ki stremlji k ukinitvi Unije v celoti, in mehkim, ki nasprotuje zgolj večji integraciji EU in reformo obstoječih funkcij in pristojnosti v smeri zmanjšanja (Quant, 2019). Po Treibu (2021) izvira pomik na desno v programskih spremembah evropske levice, ki je spremenila svojo politiko iz ohranjanja nacionalnih socialnih držav v iskanje skupnih vseevropskih rešitev glede neenakosti, revščini in socialne izključenosti. Te programske usmeritve so v veliki meri vplivale na odmik mnogih volivcev proti bolj zmernim političnim strankam ali celo proti skrajno desnim, saj ne podpirajo vseevropskih politik.

Drug razlog za večjo moč in prisotnost evro-skeptičnih strank pa je porast teh na nacionalnih parlamentarnih volitvah v Evropi. Nasprotovanje EU integraciji Treib (2021) razlaga s pomočjo odnosov center-periferija, saj podobno kot je potekalo oblikovanje nacionalnih držav v 19. in 20. stoletju je v centru potekal proces državotvorja, kjer je centralizacija administracije poleg jezikovne in kulturne homogenizacije vzbudila odpor bolj ruralnih predelov, saj so hoteli ohraniti svojo kulturo in tradicije. Prav tako je moč razumeti odpor držav članic do prenašanja pristojnosti na supranacionalno raven, kar vzbuja reakcijo mnogih nacionalnih strank, ki si prizadevajo za ohranjanje specifičnih kulturnih, ekonomskih in nadzornih funkcij (prav tam). Podatki namreč kažejo, da so se pristojnosti EU od ustanovitve Evropske gospodarske skupnosti leta 1958 občutno povečale. Hkrati so se povečale odločevalske pristojnosti držav članic EU, stopnja pristojnosti odločanja z večinskimi oblikami glasovanja in število področij, ki jih zajema delovanje in dejavnost EU (prav tam).

POSTMATERIALIZEM

Ena izmed teorij, ki razlaga nizko stopnjo volilne udeležbe, je postmaterializem (Inglehart, 1977), kjer zagovarja stališče, da je neudeležba povezana s spremembami vrednot. Družbena in politična svoboda daje ljudem več možnosti za oblikovanje lastnega mnenja in večjo vključenost v družbeno-politični sistem, ki nenazadnje oblikuje njihov vsakdan (Sen, 1999; Rose, 2000, v Welzel in Inglehart, 2005). Vendar pa teorija postmaterialističnih vrednot (Inglehart, 1977) vključuje širši nabor vrednot kot zgolj svoboda izražanja in varnost. Znatno so se povečale vrednote, ki zagovarjajo čisto in skrbno ravnanje z okoljem, bolj človeško družbo (Welzel in Inglehart, 2005), predvsem ko pride do vala industrialistične indoktrinacije, ki zaznamuje 80. in 90. leta prejšnjega stoletja (Della Porta, 2003).

S stališča post-materializma je vztrajanje na tradicionalnih strankarskih usmeritvah (povezanih z razredom ali celo vero) ne-smiselno, saj ni več učinkovito sredstvo za reševanje novih političnih vprašanj. Na Zahodu so javnomnenjske raziskave o participaciji v različnih državah opozorile na globoke spremembe v sistemu vrednot, ki so zaznamovale modernizacijo, spremembe, ki so šle na roko predvsem širjenju prenovljenih oblik participacije. Posebej naj bi bil val protestov iz 60. let povezan s pojavljanjem postmaterialističnih vrednot kot so samoaktualizacija, razširitev svobode, participativna demokracija. Kot navaja Ronald Inglehart (Della Porta, 2003) so te generacije namreč temeljile na blaginji, lažji dostopnosti izobraževanja, nizki stopnji izpostavljenosti različnim nevarnostim tudi vojni, kar naj bi vodilo v razkroj vrednot materialistične narave.

Ta teza izhaja iz dveh temeljnih postavk. Prvič, obstaja hierarhija potreb, tako da si je mogoče potrebe višje stopnje zamisliti šele potem, ko je zadoščeno potrebam nižjih stopenj. Drugič, odločilni trenutek za politično socializacijo je umeščen v prehod iz mladosti v zrelo dobo; načela in prednosti, ki so bili pridobljeni v tem trenutku, ponavadi ohranijo tudi kasneje.

Kaj je "take-off"?

V sklopu delavnic nismo želeli študentov in študentk seznaniti le z dejavniki, ki vplivajo na (ne)udeležbo na EU volitvah. Razmišljali smo o tem, katere dejavnike bi izpostavili kot tiste, ki lahko razložijo veliko spremembo v volilni udeležbi, ki so je bile deležne nekatere države, če primerjamo udeležbo leta 2014 in leta 2019.

Za to smo potrebovali preprosto konceptualno osnovo. Obrnili smo se na Walta Rostowa (1916-2003), enega osrednjih predstavnikov področja razvojne ekonomije, ki je razvil preprost teoretični okvir, s katerim je razlagal stopnje gospodarskega razvoja držav. Rostovov model razvoja, ki temelji na liberalni teoriji ekonomskega razvoja, predpostavlja, da gre država v svojem ekonomskem razvoju skozi pet faz razvoja. Najprej so tu tradicionalne skupnosti, v katerih prevladuje kmetijstvo. Tem sledijo države, ki imajo postavljene osnovne predizpozicije, da doživijo "vzlet" oz. "take-off" oz. hitro spremembo v svoji gospodarski strukturi. Rostow nam pove, da imajo te države dobro razvito sekularno izobraževanje, v njih delujejo banke in ostale institucije, kjer se lahko kapital plemeniti. Potrebna je tudi določena mera politične stabilnosti. V naslednji skupini držav so tiste, ki doživljajo "vzlet" od tradicionalnega k modernemu gospodarstvu. Tukaj avtor navede pogoje, ki so za to nujni. Med njimi je ključen razvoj vsaj enega sektorja produkcije in vodilni položaj storitvenega sektorja. Po vzletu se država počasi spreminja v razvito gospodarstvo, kjer se akumuliran kapital (v 10% do 20%) povratno vlaga v gospodarstvo, le to pa se diverzificira. V zadnji fazi se Rostow dokoplje do tistih držav, ki imajo razvito gospodarstvo visoke potrošnje (Rostow 1959).

Kako je to povezano z udeležbo na Evropskih volitvah? Od Rostowa smo si izposodili sekvenčen model razvoja in konceptualno zasnovo ter jo zrcalili na razvoj evropskih demokratičnih tradicij. No, poskusili smo. Ideja se nam je zdela precej dobra.

Rostov mehanični model razvoja se na pladnju ponuja za konceptualizacijo razvoja demokratičnih tradicij. Takole smo za voljo delavnic spremenili Rostovov model:

1. Tradicionalne volilne skupnosti: To so demokracije, kjer je volilna udeležba konstantno nizka, institucije si ne prizadevajo za dvig volilne udeležbe. Le resen političen pretres ali kriza ljudi privabi k politični participaciji. Velja pravilo: Manj politike je več! Evropska politika ljudi ne zanima.

2. Skupnosti pred vzletom: V teh državah obstajajo institucije, ki si sistemsko prizadevajo vzgojiti aktivno državljanstvo. Obstajajo zametki civilne družbe, ki se počasi razvija. Te skupnosti imajo dobro razvito medijsko krajino. Zanimanje za evropsko politiko je višje, vseeno ni konstanta.

3. Države vzleta: V teh državah obstaja segment visoko politično izobražene demografije, institucije, ki ljudi vabijo k udeležbi na volitve, enostavni volilni sistemi in mediji, ki spodbujajo udeležbo na volitvah. Zanimanje za evropsko politiko je spremenljivo glede na okoliščine notranje in evropske politike.

4. Razvite volilne skupnosti: To so demokratične skupnosti, kjer je volilno telo samoangažirano za udeležbo na volitvah, ob nespremenjenih ostalih dejavnikih. Evropsko politiko je vselej podrejena notranji politiki.

5. Skupnosti visoke politične kulture: V teh skupnostih je volilna udeležba konstantno visoka, državljani imajo jasno izdelana politična mnenja o temeljnih vprašanjih notranje in zunanje politike. Evropsko politiko razumejo kot enakovredno notranji politiki države.

Zgornji konceptualni model je v tej fazi seveda le miselna vaja, vendar se je za namene analize pri delavnicah dobro obnesla.

Štirje pogoji za "take-off": EU volitve edition!

Ko smo v fazi raziskovanja primerjali volilno udeležbo v državah članicah EU leta 2014 in 2019, smo lahko detektirali skupino osmih držav, ki so imele najvišji skok v volilni udeležbi v tem obdobju. Zanimalo nas je, kaj je botrovalo k takšnemu skoku v tako relativno kratkem obdobju, zato smo pogledali in analizirali dva splošna pogoja za izstrelitev in opravili še dve študiji primera, iz katerih smo lahko izpeljali še dva dodatna pogoja.

	2014 (%)	2019 (%)	Porast udeležbe (%)
<i>Nemčija</i>	48,10	61,38	13,28
<i>Španija</i>	43,81	60,73	16,92
<i>Avstrija</i>	45,39	59,80	14,41
<i>Romunija</i>	32,44	51,20	18,76
<i>Danska</i>	56,32	66,08	9,76
<i>Slovaška</i>	13,05	22,74	9,24
<i>Madžarska</i>	28,97	43,36	14,39
<i>Poljska</i>	23,83	45,68	21,85

Dejavnik št. 1 - Prelomni dogodek za prihodnost EU (npr. BREXIT) državljani vzamejo resno!

Brexit bi neupravičeno uvrstili kot samostojni makro dejavnik porasta volilne udeležbe na zadnjih evropskih volitvah, a ga lahko povsem legitimno navedemo kot razlog oz. pogoj za izstrelitev nekaterih držav. Natančneje tukaj govorimo o tem, kako dovzetni so volivci v državah članicah, ko EU pretrese nek prelomen dogodek za samo prihodnost Unije, kar izstop tako pomembne države zagotovo je. Po podatkih Eurobarometra je 22 % vprašanih Brexit omenilo kot dejavnik, ki je vplival na njihovo udeležbo na volitvah.

Kar 5 od 8 držav iz take off skupine pa se tukaj znajde nad EU povprečjem, in sicer Avstrija (33 %), Slovaška (27 %), Madžarska (27 %), Romunija (26 %) in Poljska (24 %). Zanimivo je, da so se 4 od 5 izmed teh držav EU pridružile v širitvi leta 2004 in da sodijo med tiste države s tradicionalno nizkim obiskom EU volitev. Dovzetnost volivcev za resno jemanje prelomnih dogodkov in morda s tem povezan eksistencialni strah po obstoju EU torej pripomore k volilnemu »bumu«.

Dejavnik št. 2 - Nacionalne volitve v državi morajo potekati nekaj mesecev po EU volitvah (EU volitve v vlogi predvolilne ankete, referendum o vladi).

EU volitve so leta 2019 potekale med 23. in 26. majem. Tri vidnejše države take off skupine so svoje nacionalne volitve imele v neposredni bližini konca meseca maja. Danska, država z nominalno najvišjim odstotkom volilne udeležbe med take off državami, je imela lastne volitve junija (le deset dni po EU volitvah), Avstrija septembra, in Poljska, država z najvišjim skokom volilne udeležbe v primerjavi z EU volitvami 2014 (21,85 %) pa oktobra. Na primeru teh treh držav se torej potrdi makro dejavnik, da umeščenost EU volitev v nacionalni tek demokratičnih procesov vpliva na udeležbo.

Ko se pogoj bližine EU volitev z nacionalnimi poveže še z očitno notranjo polarizacijo v državah, to še bolj vpliva na dvig volilne udeležbe. Očiten primer tega je Poljska, kjer drugih razlogov kot velika mobilizacija zagretilih podpornikov in nasprotnikov takrat vladajočih konservativcev in enfant terribles evropske politike, ni. Enak primer, le da brez faktorja bližine volitev, je Madžarska.

Na drugi strani bi lahko kdo pogoj očitno primer Španije, ki je svoje nacionalne volitve imela le mesec dni pred EU volitvami pa je kljub temu imela enega izmed višjih skokov v take off skupini (16,92 %). Tukaj je v obzir treba vzeti notranje politične razloge, saj so bile volitve praktično instrumentalizirane v referendum o sestavi prihodnje španske vlade.

Pogoj št. 3 - Afera na nacionalni ravni v času EU kampanje bo blagodejno učinkovala na EU volitve (študija primera: Avstrija).

Ta pogoj se neposredno navezuje na pogoj št. 2 in umestitvijo EU volitev tik pred nacionalnimi. Kot primer držav, ki to tezo dokazujejo, se znajde tudi Avstrija, ki pa ima nekoliko specifične razloge, zakaj je do nacionalnih volitev sploh prišlo. Na avstrijske septembrske predčasne volitve je neposredno vplivala afera Ibiza, ki si jo je privoščila Avstrijska svobodnjaška stranka (FPÖ) in je privedla do odstopa takratnega kanclerja Sebastiana Kurza. Afera Ibiza se nanaša na videoposnetek iz poletja 2017, posnet v vili na španskem otoku Ibiza, na katerem je tedanji vodja svobodnjakov Heinz-Christian Strache z igralko, ki se mu je predstavila kot nečakinja ruskega oligarha (dejansko pa je bila študentka iz BiH) in njenim domnevnim spremljevalcem (v resnici je šlo za zasebnega detektiva), med drugim govoril o nezakonitem strankinem financiranju ter prirejenih javnih naročilih in očitno ponujal možnosti h korupciji.

Politični škandal, razkrit ravno v času predvolilne kampanje za EU volitve, privede do predčasnih volitev, ki de facto ugrabijo EU volitve kot način, na katerega lahko stranke izmerijo svojo podporo po škandalu. Recept za uspeh.

Pogoj št. 4 - Dobro je imeti stranke, ki v svojem delovanju poosebljajo vidnejši problem, s katerim se sooča EU (študija primera: Nemčija).

V Nemčiji so bile klimatske spremembe, okolje in migracije visoko evropeizirane teme in so presegle razpravo samo na ravni nacionalne politike. To dejstvo je prispevalo k odličnemu izidu EU volitev za dve nemški stranki, ki vsaka po svoje personalizirata reševanje teh zapletenih tem (problemov) in ponujata nanje tudi običajno diametralno nasprotno rešitve.

Alternativa za Nemčijo (AfD) – morda celo ena izmed najbolj skrajno desnih strank v Evropi – je znana po poudarjanju restriktivne migracijske politike in je predvsem na ta račun izboljšala svoj rezultat za 4 poslance ter na volitve pripeljala osebe, ki se volitev drugače ne bi udeležile, a je v njih prevladal strah in občutek, da je Evropa po migracijski krizi manj varna in je ogrožen tudi evropski način življenja.

Nemški Zeleni so na drugi strani političnega spektra in so na EU volitvah 2019 doživeli dobesedni preporod, saj so svoj rezultat izboljšali za 10 poslancev (na 21) in tako dosegli drugi rezultat volitev. S svojim poudarjanjem skrbi za okolje (ob sicer rahlo iracionalni, a zgodovinsko za Zelene tradicionalni poziciji nasprotovanju jedrski energiji) so uspeli prebuditi predvsem mlade in jih pripeljati na volitve. Jasno je torej, da je predvsem evropeiziranost tem in položaj strank »na pravem mestu ob pravem času« doprinesel k večji mobiliziranosti volivcev in s tem k dobrih 13 % porastu volilne udeležbe.

Metodologija delavnic

Izvedli smo petnajst delavnic, kjer smo se pogovarjali s študenti različnih študijskih smeri na slovenskih fakultetah Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru, Nove Univerze in Univerze na Primorskem.

Delavnice smo obravnavali kot majhne fokusne skupine, kjer smo pogovor z zainteresiranimi študenti prilagajali velikosti skupine.

Didaktični načrt bo objavljen v razširjenem končnem poročilu. Spodaj prilagamo izročke, ki smo jih med delavnicami razdelili študentom!

FRIJEVCI, ZAKAJ NE GREMO NA EU VOLITVE?!

SPOL:

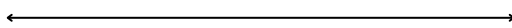
STAROST:

SMER ŠTUDIJA:

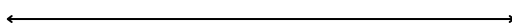
1/2

Hans Rosling in percepcije:

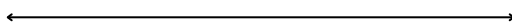
1. KAKŠNA JE BILA VOLILNA UDELEŽBA NA EVROPSKIH VOLITVAH V REPUBLIKI SLOVENIJI LETA 2019?

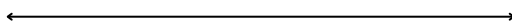

2. KAKŠNA JE BILA POVPREČNA UDELEŽBA NA EU VOLITVAH LETA 2019?

3. KAKŠNA JE BILA LVOLILNA UDELEŽBA V NEMČIJI LETA 2019?

KAKŠNA JE BILA V BELGIJI?

4. RAZVRSTI NASLEDNJE DRŽAVE PO VIŠINI VOLILNE UDELEŽBE LETA 2019 OD NAJVIŠJE DO NAJNIŽJE:

Španija

Poljska

Luksemburg

Češka

Nizozemska

Hrvaška

Malta

Belgija

FRIJEVCI, ZAKAJ NE GREMO NA EU VOLITVE?!

2/2

Profil (ne) volilca in dejavniki:

Volilec :

STAROST

IZOBRAZBA

SPOL

TRADICIJA

VREDNOTE

ZAUPANJE V INSTITUCIJE

Ne- volilec

STAROST

IZOBRAZBA

SPOL

TRADICIJA

VREDNOTE

ZAUPANJE V INSTITUCIJE

ALI MISLIŠ, DA DEJAVNIK VPLIVA NA UDELEŽBO NA VOLITVAH? VRIŠI KLJUKICO ALI KRIŽEC!

☐ VREME	☐ POLITIČNI SISTEM DRŽAVE
☐ OBVEZNE VOLITVE	☐ GDP PER CAPITA
☐ LETO VSTOPA V EU	☐ DAN V TEDNU ALI LETNI ČAS?
☐ ŠTEVILO POSLANCEV	☐ POGOSTOST VOLITEV (BLIŽINA DRUGIH VOLITEV)
☐ NETO PREJEMNICA ALI PLAČNICA	

KATERI DEJAVNIK BI (PO MNENJU INFORMATIKA) MORALI ŠE VKLJUČITI?

Primer: Pavna panda

Delavnica na Pravni fakulteti univerze v Ljubljani je bila zagotovo med najbolj produktivnimi in interaktivnimi delavnicami, ki smo jih izvedli.

Luka Budin (Bonus esej!):

Po slabih dveh urah plodovite razprave se je študent dodiplomskega študija prava Luka Budin javil, da bo spisal svoje vtise in predstavil razmišljanje pravnika o udeležbi na EU volitvah. Besedilo je poetično obarvano in na trenutke precej neposredno. Omenjajo se tudi imena aktualnih in bivših politikov. Radi bi opozorili, da prispevek Luke Budina predstavlja njegovo mnenje in ne izraža nujno tudi stališč Inštituta Gajst.

To, da so volitve kandidatov poslancev iz RS v EU parlament manj obiskane kot pa ostale – torej državnozborske, predsedniške in lokalne – ni nič pretresljivega. Ne smemo si zatiskati oči pred tem, da je slovenska družba prežeta z občutkom demokratičnega deficita, kljub temu da je po osamosvojitvi Slovenije vstop v evropsko družino predstavljal mokre sanje večine Slovencev, ki so se uresničile 1. maja 2024 z 89,61 % podporo takratnega slovenskega volilnega telesa. A vpliv na to, koliko ljudi po nedeljski maši dejansko odpeketa do svoje volilne postaje, odvrže svoje mnenje, materializirano v izpolnjenem volilnem lističu, v volilno skrinjico in pokramlja s sovaščani oziroma someščani o vremenu in o tem, koliko je pa vaš Tine že zrasel, joj, kako hitro mineva čas, je veliko kompleksnejši in večnivojski, kot se zdi na prvi pogled.

Ampak kaj, če bi rad ustvaril perfect pogoje za volilno udeležbo? Let's do it! Vreme je sigurno eden izmed dejavnikov, ki nam takoj padejo na pamet. Zunaj mora res sijati sonček, da se nam da sprehodit do volilne postaje. Jok brate, odpade. Tudi preveč sonca ni fino, ker zakaj bi šel volit, če se lahko raje namakam v Podpeškem jezeru in ližem sladoled v senčki. Tako noben vremenski ekstrem ne pripomore k volilni udeležbi – vreme mora biti zmerno v vseh pogledih, torej perfectly balanced, as all things should be (*to je marvel reference, ne pa reference na Thanosov neofašistični teror). Primerno vreme – check. Gremo dalje. Umestimo volilni dan v leto tako, da takrat ni veliko dopustov ali pa kakšnega slavlja in rajanja. Poletje in december tako sigurno odpadeta. Izberimo pomlad ali jesen, ki bosta recimo da ugodna tudi za zmerno vreme, o katerem je že bilo govora zgoraj.

Dajmo naš volilni dan še v razigrano politično okolje. V kolikor bo govora o velikem prelomnem dogodku (npr. Brexit), bo sigurno višja udeležba. Tukaj ne morem mimo dejstva, da politiki vsake volitve rečejo, da bodo prelomne – pač kdo mene tuki heca? No ja. Kaj pa če začinem kampanjo še z izbruhom afere? Recimo izkaže se, da je Kučanova šahovnica res v igri in da so vsi slovenski levičarji dejanske marionete ali pa da gospod Janša snuje pokol vseh beguncev (#shocker). Govorim seveda o strogo hipotetičnih primerih. Ampak, če bi držali, bi v Sloveniji sigurno beležili volilni bum. Še dobro, da nismo Američani, ker je pri njih Trump lahko, hipotetično, na primer, recimo, obsojen na sodišču in to ne bo zamajalo volilnega telesa (aja, upsi). Nastavimo še državnozborske volitve kakšna 2 ali 3 tedne po EU volitvah. Izmislimo si še, da je Slovenija neto plačnica. Skoraj smo že pri koncu. Kar sem govoril do zdaj, bi bilo vse lepo in prav, če ne razrešimo srž problema, iz katerega sem izhajal na začetku.

Treba je premostiti demokratični deficit. Kako pa? Odgovor se skriva v personifikaciji problemov EU, ki so zelo zelo blizu ljudem. Nekoč sem se z neko gospo pogovarjal, zakaj se ne ukvarja s politiko, pa mi je dejala, da ker ni važno zanjo, kaj se tam na Gregorčičevi pogovarjajo. Pa je čez par mesecev prišel covid in že se je najbolj brigala za celo morje odlokov, uredb, zakonov in ustavnih določb. To situacijo je treba prenesti v evropski kontekst. Recimo, da se na ravni EU članice odločijo razglasiti vojno proti Rusiji (bog ne daj). Siguren sem, da bo volilna udeležba v vseh članicah zgodovinsko visoka (dobro, mogoče v Belgiji in Luksemburgu ne, ker imata obvezne volitve). Tako, pa smo. Boostal smo volilno udeležbo do skrajnih meja!

Za konec je omembe vredna še politična vzgoja državljanov. Če se Slovenci ne bomo zavedali, kako težko prigarane so nam bile politične pravice, da ima skoraj vsaka ustavna pravica korelat v obveznosti ter da pri pasivni volilni pravici ni nič drugače in da res vsak glas šteje, smo opleli. Naš izobraževalni mehanizem je sicer dokaj dober, a počasi škripeče, kar bo slovenska notranja politika morala nasloviti. Sigurno pa Slovenci tudi nismo povsem sami krivi. Nekaj čez 30 let ima naša država. Prej v praksi nismo zares poznali demokracije. Za razgibano politično družbo je potreben čas. Na demokracijo se bo treba navaditi in jo ponotranjiti. Na negovanju demokratičnih vrednot morajo delati tako politiki kot tudi mi, civilna družba. Le tako se nam v prihodnosti obeta zdrava in čila demokratična tradicija.

Luka Budin

Primer mednarodniki:

Projekt smo v praksi začeli z dvema uvodnima delavnicama pri predmetu Temelji Evropske Unije z dvema oddelkoma obramboslovcev in mednarodnih odnosov. Delavnici smo izvedli 29. marca z dvema skupinama po približno dvajset udeležencev. Zaradi časovne omejenosti in splošnega predznanja o delovanju Evropske unije smo se dogovorili za skrajšano obliko delavnice, zato smo študentom predstavili zgolj glavne makro in mikro dejavnike, ki botrujejo k volilni neudeležbi. Delavnica je hkrati služila kot preizkus za nas, saj smo na koncu pridobili tako mnenje študentov kot profesorja doc. dr. Jureta Požgana za nadaljnjo delo. Pridobljeno mnenje nam je pomagalo pri končnem oblikovanju didaktičnega načrta, medtem ko so se študenti seznanili z vsebino. Presenetil jih je predvsem vpliv letnega časa, vreme in umeščenosti volitev na celotni volilni koledar, poleg tega smo pa imeli obširno debato na temo profila (ne)volivcev, kjer smo skupaj ugotovili, da je med mladimi pomanjkanje zanimanja za politiko in še posebej volitve v Evropski parlament.

COMS: EU JE RINGŠPIL

Osrednji del komunikacijske strategije našega projekta se je popolnoma spremenil, ko so nas organizatorji festivala Ringlšpil povabili k sodelovanju. Ringlšpil, odličen festival, ki se je letos na študentskem kampusu organiziral v pilotni izvedbi, nam je namreč ponudil dovolj izpostavljenosti, da smo s tem odtehtali ostale planirane aktivnosti po fakultetah. V vsakem primeru je bolje, če pridejo študenti do nas, kot mi do njih, smo si rekli!

Kaj bomo pa delali tam?

Kaj bomo pa delali tam?

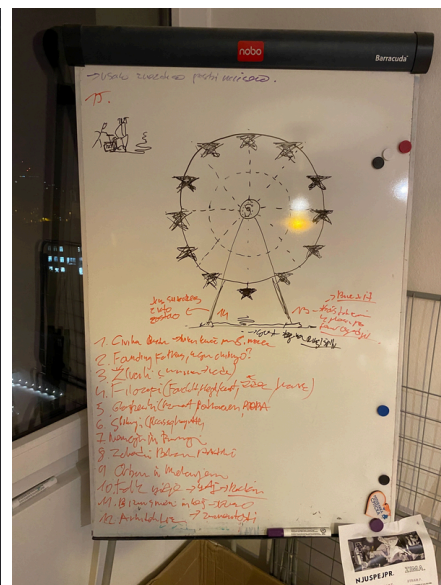
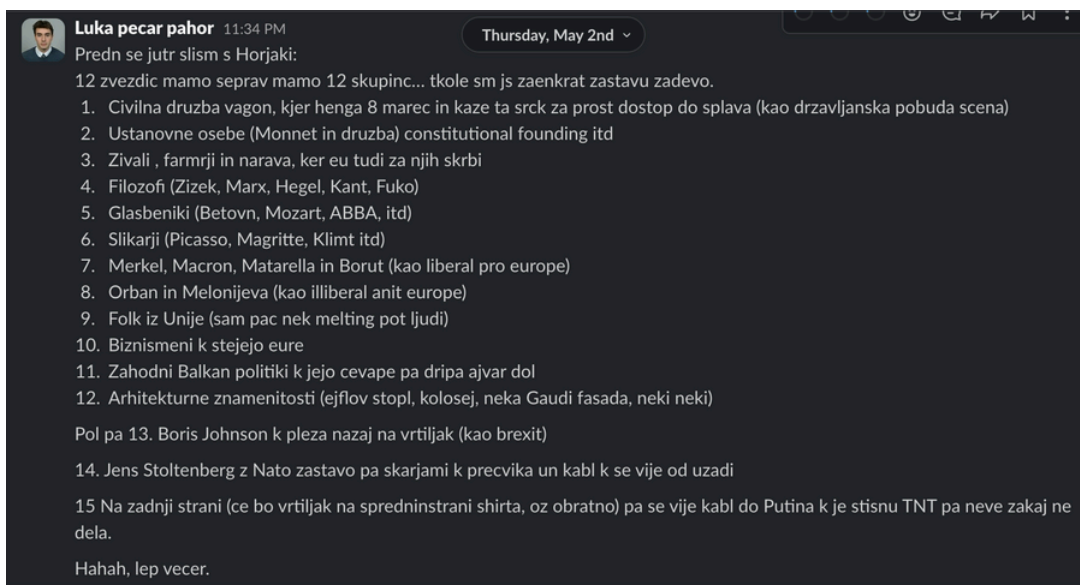
Kaj bomo pa delali tam?

Kaj ma pa gajst tam za ponudit?

Al mislte, da lahko talate same neke nalepke al kaj?

KAJ, VI, PA DESIGNER BRANDI, HRANA IN MUSKA???

To nam je šlo po glavi! Panika! Ko nam je Aljaž ponudil stojnico na Ringlšpilu smo padli v spiralo premisleka in razmisleka, ki več dni ni obrodil sadov. Potem pa Luka drugega maja ob pol polnoči pošlje na Slack naslednje:

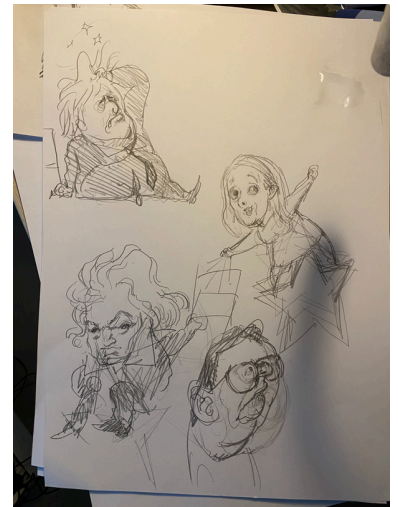

Ideja je bila skoraj jasna: Naredimo majice z enim najbolj znanih slovenskih karikaturistov, našim prijateljem in striparjem Cirilom Horjakom ter iz tega spletemo in napletemo celo zgodbo.

S Cirilom smo se na kavi dobili naslednji dan. Časa za izvedbo projekta je bilo malo. Ringlšpil je bil čez 20 dni, proizvodnja majic je želela imeti grafiko najkasneje čez 10 dni, naš karikaturist pa nam ob kavi razlaga, da je trenutno popolnoma zaseden s fizioterapijami in drugimi obveznostmi.

Vendar nismo obupali. Vnemično smo Cirilu in Mojci (njegovi ženi, ki je bila zraven na kavi) razlagali simboliko in idejo risbe. "Simboli, ki predstavljajo pestrost EU. Pa ne samo v političnem smislu, temveč tudi umetniki, glasbeniki... pogledj, na prvi strani je Putin, ki stisne dinamit in hoče razstreliti EU (kot idejo)". Mislimo, da se je vse spremenilo, ko smo omenili ta dotičen stripovski moment. Namreč to, da je na eni strani majice Putin in na zadnji strani majice generalni sekretar zveze NATO, ki prereže vžigalno vrvico in reši EU, je dodalo zgodbo, ki je sicer že dovršena ikonografija vrtiljaka EU zvezdic sama po sebi ne bi imela. Ciril si je vzel tri dni za premislek in nam v ponedeljek sporočil, da se bo lotil risanja.

Na voljo smo imeli točno en teden in prve osnutke risbe nam je Ciril pokazal že naslednji dan!

V enem tednu je bila karikatura, ki jo vidite na naslovnici poročila in na njegovi zadnji strani končana. Praktično v zadnjih minutah smo popravljali še temelje vrtiljaka. Potem smo majice poslali v tisk. Kakšna je bila barva majice? Čisto po naključju enaka, kot platnica Heglove estetike!

Odlična ekipa kopirnice Rogac.eu se je hitro lotila tiska in majice smo dobili točno en dan pred festivalom. Naslednji dan so bile na stojnici, kjer smo jih delili v zameno za sledenje računom evropskega parlamenta v Sloveniji (@ep_slovenija) in naše malenkosti. Poleg tega pa so morali srečneži opraviti tudi vsebinski ali športni izziv. Poleg tega smo na Ringlšpilu posneli tudi podkест z Davidom Župančičem, kjer smo govorili tudi o tem projektu. Za poročilo smo prihranili enega izmed vsebinskih izzivov, ki se je glasil takole:

Si videl, kako v videu “Povej naprej” stari starši svojim vnukom razlagajo pomen EU? No, kako bi ti, če bi bil starejši, to razložil svojim vnukom ali vnukinjam? Prejeli smo naslednje odgovore:

Evropska unija je polna priložnosti, ker je vse lažje. Potovanja, erasmus, spoznavanje ljudi, možnost zaposlitve. Eu je kul. - Anonimno

Ker smo v Eu sm se studiral v tujini in so me podprl. Ko sm mel kako idejo potovat je blo ful lazje it po Evropi.- Jakob

Rekla bi da je eu ful zakon, da mormo spremlat kaj se dogaja in vse nardit, da we EU ohrani. Da je ful fajn bit v EU - Patricija

Na naslednji strani vas bomo popeljali čez vse simbolčke majice. Ringlšpil je potekal 23. maja in od 25. maja do 9. junija je točno toliko dni, kot je vseh karikatur na majici. Zato smo se odločili, da vsak dan odštevamo z eno karikatur, ob tem pa le to vsebinsko razložimo. Vse si lahko prebereš na našem instagramu pod “EU je Ringlšpil”.

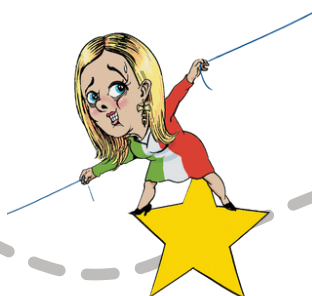
SIMONE VEIL

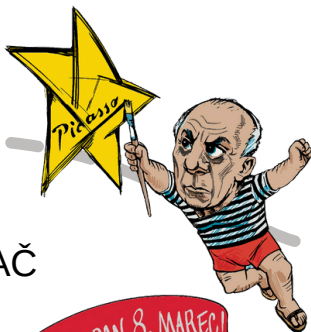
BEETHOVEN

GIORGIA MELONI

PABLO PICASSO

EIFFELOV STOLP

SLAVOJ

NIKA KOVAČ

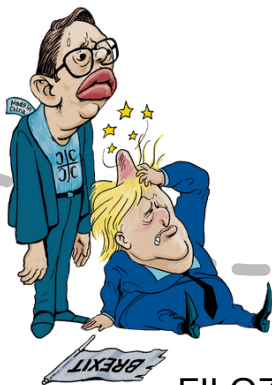
HEGEL

MACRON

VUČIĆ IN JOHNSON

ORBAN

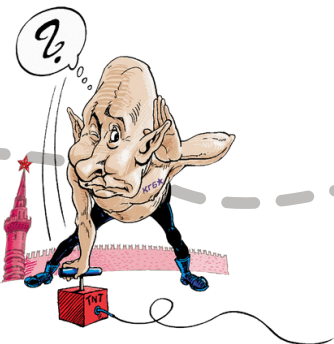

EVRO

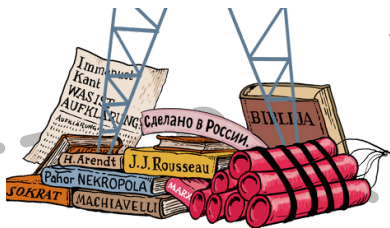

FILOZOFSKI IN SVETOVNONAZORSKI

PUTIN

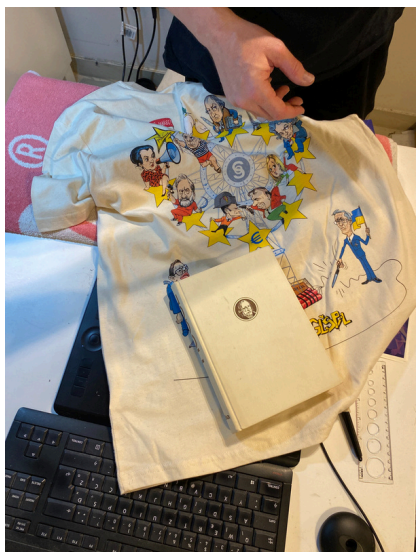
TEMELJI EU

JENS STOLTENBERG, NATO

Poleg odštevanja sta Ciril in Boris posnela tudi podkast (Naivni duh), kjer sta se pogovarjala o pomenu politične satire, EU volitvah in tem, kako je nastala risba. Ciril je trem srečnim dobitnicam nagradne igre podelil tudi majico in strip "Moč Evrope".

Do prav zadnjega trenutka nismo rekli zadnje besede. V dogovoru s časnikom Večer je Ciril za naslovnico pripravil prenovljeno verzijo Ringlšpila. Opozorjeni smo namreč bili, da karikatura Nike Kovač deli slovensko javnost, nas pa postavlja v pristranski položaj. S tem smo se globoko strinjali in nemudoma urgirali. Niko smo zamenjali za Greto, ki nosi palestinsko kefijo in napis "Ni planeta B!". Tako ne polariziramo samo slovenske javnosti, temveč evropsko. Za izključujočo naravo majice smo se v sodelovanju z Borutom Pahorjem, prijateljem našega Inštituta, pokesali tudi na Instagramu.

Vozovnico za vrtiljak demokracije, prosim!

literaturo, na podlagi katere smo utemeljili teoretični in empirični del delavnice.

Braun, D., & Schäfer, C. (2022). Issues that mobilize Europe. The role of key policy issues for voter turnout in the 2019 European Parliament election. *European union politics*, 23(1), 120-140.

De Sio, L., Russo, L., & Franklin, M. N. (2019). Explaining the outcome: Second-order factors still matter, but with an exceptional turnout increase. In *The European Parliament Elections of 2019* (pp. 57-70). Luiss University Press.

Franklin, M. N. (2014). Why vote at an election with no apparent purpose. *Voter turnout at elections to the European Parliament*. SIEPS European Policy Analysis, 4.

Hadjar, A., & Beck, M. (2010). Who does not participate in elections in Europe and why is this? A multilevel analysis of social mechanisms behind non-voting. *European Societies*, 12(4), 521-542.

Gallego, A. (2009). Where else does turnout decline come from? Education, age, generation and period effects in three European countries. *Scandinavian Political Studies*, 32(1), 23-44. ISO 690

Van der Eijk, C., & Van Egmond, M. (2007). Political effects of low turnout in national and European elections. *Electoral Studies*, 26(3), 561-573.

Studlar, D., Flickinger, R. S., & Bennett, S. (2003). Turnout in European parliament elections: Towards a European-centred model. *British Elections & Parties Review*, 13(1), 195-209. ISO 690

Mattila, M. (2003). Why bother? Determinants of turnout in the European elections. *Electoral studies*, 22(3), 449-468.

Ayres, S. (2014). *European Parliament Elections: Turnout Trends, 1979–2009*. House of Commons Li-brary.

Bhatti, Y., & Hansen, K. M. (2012). The effect of generation and age on turnout to the European Parliament—How turnout will continue to decline in the future. *Electoral Studies*, 31(2), 262-272.

Fiorino, N., Pontarollo, N., & Ricciuti, R. (2019). Supranational, national and local dimensions of voter turnout in European Parliament elections. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 57(4), 877-893.

Marquart, F., Goldberg, A. C., & de Vreese, C. H. (2020). ‘This time I’m (not) voting’: A comprehensive overview of campaign factors influencing turnout at European Parliament elections. *European Union Politics*, 21(4), 680-705.

Blais, A. (2006). What affects voter turnout?. Annu. Rev. Polit. Sci., 9, 111-125.

Burden, B. C. (2009). The dynamic effects of education on voter turnout. Electoral studies, 28(4), 540-549.

Hassell, H. J., & Settle, J. E. (2017). The differential effects of stress on voter turnout. *Political Psychology*, 38(3), 533-550.

Myatt, D. P. (2015). A theory of voter turnout. Manuscript, London Bus. School.

Harder, J., & Krosnick, J. A. (2008). Why do people vote? A psychological analysis of the causes of voter turnout. *Journal of Social Issues*, 64(3), 525-549.

McMurray, J. (2015). The paradox of information and voter turnout. *Public Choice*, 165, 13-23.

Fiorino, N., Galli, E., & Pontarollo, N. (2021). Does social capital affect voter turnout? Evidence from Italy. *Social Indicators Research*, 156(1), 289-309.

Trumm, S., Sudulich, L., & Townsley, J. (2017). Information effect on voter turnout: How campaign spending mobilises voters. *Acta Politica*, 52, 461-478. ISO 690

Mann, C. B., Arceneaux, K., & Nickerson, D. W. (2020). Do negatively framed messages motivate political participation? Evidence from four field experiments. *American Politics Research*, 48(1), 3-21.

Gomez, B. T., Hansford, T. G., & Krause, G. A. (2007). The Republicans should pray for rain: Weather, turnout, and voting in US presidential elections. *The Journal of Politics*, 69(3), 649-663.
ISO 690

